

ויחי

שאע"פ שהוא (הקץ) לאורך ימים לא ישובו מאחרי ה', אבער אויך דאס האט דער אויבערשטער ניט געוואלט — „כדי שלא יודע לבאים אחריהם ורבים יתיאשו אלו ידעו שהוא לעתים רחוקות“.

אבער דער תירוץ איז ניט גלאטקייט: (א) דער חשש פון „יודע לבאים אחריהם“ (אויב יעקב וואלט מגלה געווען דעם קץ צו אלע צוועלף זין) איז א זאך וואס איז מובן גאר בפשטות — היינט פארוואס האט יעקב מלכתחילה געהאט א קסיד צו מגלה זיין דעם קץ לבניו? (ב) ועיקר: דערמיט ווערט ניט פארענטפערט די עיקר שאלה — וואס פאר א טובה ותועלת וואלט דער גילוי הקץ געקענט פועל זיין ביי „בניו“, וואס דער פאר „ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין“?

פרשתנו (שצוין בסיום הפרש"י) — לתרץ קושא זו (וראה לקמן הערה 28). ומה שלקמן בפירושו עה"פ „ואגידה לכם“ השמיט רש"י תיבת „לבניו“ (אף שבפסחים שם — מקור פרש"י זה — ישנה תיבה זו) — כי פרש"י זה בא על התיבות „ואגידה לכם“ (בני יעקב), ובמילא אין צורך ומקום להכפיל „לבניו“.

(7) להעיר מביב לח, ב. ערכין טז, רע"א.
(8) ביפית (השלם) שם (ד"ה כואו ואגלה) „שלהיות יעקב מחזיק את בניהם (של בניו)? לצדיקים גמורים רצה לגלות להם הקץ שמתוך זה יהי שכרם מרובה שידעו הקץ רחוק ועכ"ז לא יסוגו אחור מעבודת ה'“ אבל צ"ע בזה, שהרי גם צדיק גמור מתפלל להקב"ה בברכות השחר (ברכות ס, ב. וראה סנהדרין קז, א) „ואל תביאנו לידי נסיון“, ואיך יביא יעקב את בניהם לידי נסיון כזה? ועוד ישתמש ברוה"ק לתכלית זו?

א. אויפ'ן פסוקי „ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים“ זאגן חז"ל: „ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין“ ונסתלקה ממנו שכניה“.

איז תמוה:

ס'איז דאך זיכער, אז מיט זיין וועלן צו מגלה זיין דעם קץ איז יעקב געווען אויסן (ניט סתם באווייזן אז ער ווייט דעם קץ, נאר) א תועלת פאר די שבטים, אדער פאר די אידן אחריהם — וואס פאר א תועלת וואלטן אידן געהאט פון דעם וואס מ'וואלט זיי דעמאלט מגלה געווען דעם קץ?

ואדרבה: ווען יעקב וואלט זיי מגלה געווען דעם קץ, וואס וועט ערשט זיין מיט פילע טויזנטער יארן שפעטער (ווי מען זעט עס איצער, אז עדיין לא בא) — וואלט עס ניט נאר ניט געבראכט קיין תועלת, נאר אדרבה: דאס וואלט גע'פועלט ביי אידן א מורא'דיקע צע'בראנקייט און נמיכת הרוח'!

מפרשים פארענטפערן, אז יעקב האט דעם קץ געוואלט מגלה זיין נאר לבניו, „שצדיקים היו ובטוח בהם“

- (1) פרשתנו מט, א.
- (2) פסחים נו, א. פרש"י עה"פ (בשנינים — נח' בלקו"ש ח"י ע' 171). וראה לקמן סעיף ב.
- (3) לשון הכתוב דניאל בסופו. וראה אזה"ר ר"פ מקץ. ושו"נ.
- (4) בכמה מפרשים (ראה כלי יקר ריש פרשתנו. יפה תואר לביר עה"פ (פצ"ח, ב). ועוד) שמטעם זה נסתם ממנו הקץ. אבל תמוה, מה היתה קסיד דיעקב שביקש לגלות את הקץ?
- (5) יפה תואר שם.
- (6) ריש לומר שזהו טעמו של רש"י (ריש פרשתנו) שהוסיף תיבת „לבניו“ על לשון הביר ריש

(*) שצוין זה אינו מהמעתיקים (או מדפיסים) כ"א דרש"י עצמו.

ב. אויך דארף מען פארשטיין:

דארף מען פארשטיין: וויבאלד אז, כמובן לכל הדעות, קען דער אויבער-שטער אפהאלטן יעקב'ן פון מגלה זיין דעם קץ לבניו אפילו אויב יעקב ווייס דעם קץ — איז מאי טעמא וואס (לויט דער דיעה הראשונה) איז געווארן דער שינוי: דער קץ איז „נסתם“ געווארן פון יעקב'ן?

ג. מכל הנ"ל איז מובן, אז ביידע אופנים — מגלה זיין, אדער ניט צו מגלה זיין דעם קץ — קענען ברענגען א תועלת פאר אידן (בעבודתם הרוחנית).

און נאך מער: וויבאלד אז יעקב איז איינער פון די אבות, „שהן הן המרכבה“. ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם¹¹, איז מוכרח צו זאגן, אז דאס וואס „ביקש יעקב לגלות כו“ (ביז צו דער רגע ווען „נסתלק ממנו שכינה“) איז געווען בהתאם צום רצון העליון, צו וועלכן יעקב איז געווען א מרכבה אויך דאמאלס.

און דאס וואס דער אויבערשטער האט לפועל ניט דערלאזן אז יעקב זאל זיי מגלה זיין דעם קץ, איז ווייל אין יענעם מצב האט זיך געפאדערט דער אופן ההנהגה (און די תועלת וואס קומט פון דעם) אז דער קץ זאל ניט נתגלה ווערן.

און דערביי זיינען פאראן צוויי דיעות — לויט איין דיעה האט די תועלת גע-דארפט זיין אויך ביי יעקב עצמו (און דעריבער „נתכסה (אויך) ממנו“ (הקץ): לויט דער צווייטער דיעה איז דאס אז ענין וואס איז געווען נוגע בלויז צו די

אין חז"ל געפינען מיר צוויי דיעות: (א) דער קץ איז נתעלם געווארן אויך פון יעקב'ן, ווי עס שטייט אין מדרשי „בא לגלות להם את הקץ ונתכסה ממנו“ (ועד“ז שטייט אין מדרש בתחלת הסדרה¹²: „בקש כו' ונסתם ממנו“): (ב) פון יעקב'ן איז ער ניט נתכסה געווארן, ער האט עס אבער ניט מגלה געווען לבניו¹³.

[ויש לומר, אז דאס איז אויך דער דיוק אין לשון הש"ס: „ביקש יעקב לגלות כו' ונסתלקה ממנו שכינה“ — ניט סתם „ונסתלק ממנו (הקץ)“ — ווייל לויט דעת הש"ס איז טאקע פון יעקב'ן ניט נתכסה געווארן דער קץ: ס'איז בלויז נסתלק געווארן פון אים די שכינה האט ער געזען אז מ'ווייל ניט גילוי הקץ האט ער ניט מגלה געווען.]

או י"ל: שכינה פון לשון ושכנתי בתוכם¹⁴ — דאס הייסט, דער כח צו קענען „משכין“ (וממשיך) זיין דעם גילוי הקץ למטה (לבניו)¹⁵.

(9) פצ"ח שם.

(10) ריש פרשתנו (רפצ"ו) — הובא בפרשי עה"ת שם. ואף שרשיי מביא ג"כ דרשת הש"ס (כניל הערה 2) — יש לומר: א) בכל מקום פירש רש"י את המוכרח על אחר. בריש הפרשה שקשה ל"י סתימת הפרשה לפני התיבות „ויחי יעקב“ מוכרח לפרש שנסתם הקץ מ'עקב: משא"כ בהפסוק „ואגידה לכם“ שמוכרח רק שנסתלקה ממנו שכינה. ב) הפירוש „נסתלקה ממנו שכינה“ הוא רק לפי הא' ברשי ריש פרשתנו בטעם סתימת פרשה זו, ולא להפירוש שנסתם ממנו הקץ.

(11) כן מפרש ביפ"ת המשל בכ"ר פצ"ח שם (וגריס „דיא משל כו“). אבל ראה הנסמן במנח"י (אלבק) לבר' שם.

(12) תרומה כה, ח. וראה תניא פמ"א (נו, ב): על שם ששוכנת ומתלבשת.

(13) וג"ז רק בענין זה דגילוי הקץ, ולא בשאר ענינים, שהרי המשיך בכמה עניני נבואה (ומתורצת עפי"ז ג"כ הוספת רש"י „והתחיל לדבר דברים

אחרים“ — דלכאורה תמוה, למאי נסקי' כאן, ומאי קמ"ל? — כי כזה מדגיש שבדברים אחרים לא נסתלקה ממנו שכינה. וראה בארוכה בכ"ז לקו"ש ח"י ע' 168 ואילך.
(14) תניא פמ"א.

שאין אחר' גלות²⁰; און דאס האט יעקב געוואלט מגלה זיין — יצ"מ איז דער קץ.

און דערמיט איז אויך פארשטאנדיק יעקב'ס כוונה ביים וועלן מגלה זיין לבניו דעם קץ: ווען זיי וועלן הערן די בשורה טובה, אז דער „קץ הימין" איז גאר נאָענט, וועלן זיי זיך משתדל זיין צו פארבלייבן אין אַ מצב פון „זכר", זיין געהיט בזהירות יתרה אז עס זאל נישט זיין קיין ענין פון „(שמא יגרם ה) חטא"²¹ וואס זאל גורם זיין אז דער קץ זאל זיך פארהאלטן חז"ל.

ה. דער ביאור איז אָבער נישט מספיק: בעת דער הסתלקות פון יעקב אבינו איז געווען נאך אַרום צוויי הונדערט יאָר²³ ביז יציאת מצרים, אַזוי אז ביי די בני' פון יענעם דור, וואָלט דער גילוי הקץ אַרויסגערופן עצבות וכו', וויבאלד אז ע"פ טבע איז „והיו ימיו מאה ועשרים שנה"²⁴ וואָלט דער קץ נישט געקומען בחייהם בעלמא דין — והדרא קושיא לדוכתא?

(20) ולהעיר ממחזיל (ביר פמיד, יו. ושיג) עה"פ דלך שם (יב). אימה גוי' דקאי על ד' מלכות (וראה רש"י שם, יד). ועוד.

(21) ברכות ד, א. פרש"י וישלח לב, יא.

(22) בהקדמת הרמב"ם לפיהמש, ש.ענין זה (שמא יגרם החטא) אינו אלא בין הקביה ובין הנביא, אבל לא, שיאמר הקביה לנביא להבטיח לבני אדם בבשורה טובה במאמר מוחלט בלא תנאי ואחר כן לא יקים, דא"כ, לא יהי נשאר לנו מקום לקיים בו אמונת הנבואה. אבל אין זה שייך לענינו, כי בנודיד לא היתה נבואה. יעקב לא הי' צורך לראי' שיועד עתידות, ואין שייך כאן כלל „לקיים" . . אמונת הנבואה. ופשוט. ולהעיר מרמב"ן בא (יב, מ). וראה הנסמן לקמן הערה 29 (עיד החסידות).

(23) שהרי מירידת יעקב למצרים עד יצ"מ עברו רד"ו שנה (רש"י לך טו, יג. מקץ מב, ב מתנחומא וביר עה"פ). כא שם, ובעת שביקש יעקב לגלות את הקץ עברו י"ז שנה מעת היירדה למצרים.

(24) בראשית ו, ג.

שבט"ם, און דערפאר איז פון יעקב'ן אַליין נישט נתכסה געווארן דער קץ.

ד. ויש לומר הביאור בזה — ע"פ דרשת רז"ל¹⁵ עה"פ¹⁶ „תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' גוי", אז אילו זכו וואָלט דער אויבערשטער שוין דאָן (בעת יציאת מצרים) גע-בראָכט די אידן אין דעם „מכון לשבתך פעלת ה'", וואָס איז „בנינא דקוב"ה" איז נישט שייך קיין חורבן (וגלות), ובמילא וואָלט די גאולה פון גלות מצרים גע-ווען (אויך) די גאולה האמיתית והשלמה שאין אחר' גלות¹⁷.

קומט אויס, אז דער קץ איז דעם אופן ווי ער איז געשטאנען אין יענעם זמן („אילו זכו") איז געווען בזמן פון יציאת מצרים.

ועפ"י קען מען מפרש זיין דעם מאמר „ביקש יעקב לגלות . . קץ הימין", אז ער האט געוואָלט מגלה זיין דעם קץ ווי ער איז געווען דעמאלט — דער זמן פון יציאת מצרים.

און אַעפ"י אז דער זמן פון יצ"מ איז געווען אַ זמן קבוע וידוע¹⁸ — דער אויבערשטער האָט מבטיח געווען אב-רהסין „כי גר יהי זרעך בארץ לא להם גוי" ארבע מאות שנה . . ואחרי כן יצאו גוי" — איז וואָס האָט יעקב געדאַרפט מגלה זיין?

איז י"ל: די אידן האָבן געוואוסט אז נאָך די „ארבע מאות שנה" וועלן זיי אַרויסגיין פון מצרים, אָבער נישט אז דאָס וועט זיין (אילו זכו) אַ גאולה נצחית

(15) זח"ג רכא, א.

(16) בשלח טו, יז.

(17) ראה גם עירובין נד, א. שמיר רפ"ב. ועוד.

(18) ראה גם גויא ריש פרשתנו.

(19) לך טו, גי"ד.

מגלה זיין דעם קץ. איז דער ביאור
בזה:²⁹

די שלימות בעבודת האדם, וואס דורך
דעם ווערט ער „זכו“, איז, ווען די
עבודה איז מלאכתך אשר תעשה, וע"ד
מחז"ל³⁰, „אדם רוצה בקב שלו מתשעה
קבים של חבירו“. אע"פ אז ביי יעדער
עבודה מוז מען אַנקומען צו סיעתא
דשמיא, בלשון חז"ל³¹, „אלמלא הקב"ה
עוזרו כו" — זיינען אין דעם פאַראַן
צוויי אופנים:³²

(א) דער סיוע און עזר מלמעלה איז
נגרש ביים אדם העובד בשעת און אין
זיין עבודה; ולדוגמא — עבודת ה' אין
די זמנים פון עת רצון (עשרת ימי
תשובה ווען דער איבערשטער איז
„בהמצאו . . . בהיותו קרוב“³³, אָדער
בשבת וי"ט בכלל).

(ב) זיי זיינען די סיבה וואס איז גורם
(און מסייע) די שפעטערדיקע עבודת
האדם, אָבער בעת דער עבודה גופא איז
דער סיוע בהעלם, אזוי אז די עבודה איז
ביגיעת עצמו. — ע"ד ווי די
פאַרשידענע בת-קול'ס וואס פון זיי
קומען אַרײַן הרהורי תשובה ביי דעם
מענטשן³⁴, וועלכע פועל'ן אַז דערנאָך
איז ער מוסיף בתורה ועבודה.

און דאָס איז דער טעם וואס „נס-
תלקה ממנו שכינה“: ווען יעקב וואַלט
מגלה געווען דעם קץ לבניו, וואַלט

ולכן יש לומר אז כוונת יעקב איז גע-
ווען: ווען אידן וועלן באַם גילוי הקץ
וויסן אז עס איז תלוי אין „זכו“ (כנ"ל),
וועלן זיי מוסיף זיין אין זייער „זכו“
(עבודת ה'), וועט די הוספה מקדים זיין
די גאולה, אַז זי זאָל קומען נאָך פאַר
דעם באַשטימטן קץ, ע"ד מחז"ל²⁵: „זכו
— אחישנה“.

וע"ד ווי מען געפינט ביי יצ"מ גופא:
איינער פון די טעמים²⁶ וואס גלות מצ-
רים האָט געדויערט נאָר רד"ו שנה —
ניט אַרבע מאות שנה ווי ס'איז געווען
באַשטימט בברית בין הבתרים — איז
ווייל דער קושי השעבוד האָט משלים
געווען דעם מנין (פון אַרבע מאות
שנה):

איז מובן אַז כשם ווי די הוספה אין
שעבוד (קושי השעבוד) האָט מקדים גע-
ווען די גאולה — עד"ז (ובמכל-שכן²⁷)
וואַלט זיך דאָס אויפגעטאָן דורך דער
הוספה אין „זכו“, אין טובה²⁸.

ו. אף על פי כן איז „נסתלקה ממנו
שכינה“ און ניט דערלאָזט אַז יעקב זאָל

(25) סנהדרין צח, א. הובא בפרשי ישעי' ס, כב.

(26) רלב"ג לך שם. ש"ך עה"ת (לך שם. שמות ג,

ז. בא שם).

(27) דמריבה מדה טובה (סוטה יא, א).

(28) וגם ע"פ פשוט מובן שאפ"ל כן, כפרשיי
(ויגש מז, ט). „מכיון שבא יעקב כו' וכלה הרעב“, אף
שהי' צ"ל הרעב עוד חמש שנים.

ועפ"ז אפ"ל שזה הביאור ע"פ פשוט הטעם
שביקש יעקב לגלות את הקץ

[דאין לתת בפשט כנ"ל ס"ד] שהכונה לזמן
דיצימ, שהרי בפרשי לא הובא מחז"ל זה דאילו זכו
היתה יצימ גאולה נצחית, ואדרבה, מפרשי (דלעיל
הערה 20. וראה גם רשי' שמות ג, יד) משמע הפכו'
כי באם בניו היו יודעים שהקץ רחוק כיב (שזה
מראה גודל החטאים שגרמו לו) היו מוכיחים את
יוצאי חלציהם (לא רק להשמר מחטאים גדולים
כאלה, כ"א גם) שיוסיפו בתומצ' כדי לזרז ולהקדים
את הקץ (אף שלא היו מגלים אותו להם).

(29) עיין ביאור באופן אחר — מאמרי אדה"י

הקצרים ערך קץ (ע' תקלט).

(30) כ"מ לח, א.

(31) קידושין ל, ב. סוכה נב, ב. וראה ויק'ר

(פכ"ז, ב): מי הקדימני ואשלם כו'.

(32) ראה בארובה ד"ה ויגש תרסי' וד"ה וה' אמר

המכסה תרסי'.

(33) ר"ה יח, א.

(34) ראה תר שם טוב הוספות סעיט, ושי"ן.

דורך דעם, וואס די עבודה פון אידן איז אין א מצב פון סילוק השכינה ובמילא ביגיעת עצמם כנ"ל — איז עס ניט צוליב א זייטיקע שייכות פון דעם אופן העבודה צו דער גאולה, נאר ווייל דוקא אין דער עבודה איז תלוי ה"קצ" פון אזא גאולה (נצחית, שאין אחרי" גלות):

כדי די גאולה זאל זיין א נצחית, אן שינויים, דארף אויך די עבודה פון אידן (וואס ברענגט די גאולה) זיין מעין זה — אין אן אופן פון „לא שנית", אן שינויים.

און דעריבער: בשעת די עבודה ווערט געטאן מצד דעם סיוע מלמעלה און ניט ביגיעת עצמו, דעמאלט³⁵ איז נייטא קיין „נצחיות" אין דער עבודה — ווען דער סיוע מלמעלה זאל נתעלם ווערן, קען דער אדם ווערן א יורד ממדריגתו, ר"ל.

דוקא בשעת די עבודה קומט מצד אתערותא דלתתא (בכח עצמו), איז זי א „דבר המתקיים" און דערפאר ברענגט זי די גאולה קיימת (נצחית) שאין אחרי" גלות.

ה. עפ"י פאדערט זיך אבער ביאור לאידך גיסא: וואס איז סברת יעקב מלכתחילה, וואס „ביקש" מגלה זיין דעם קצ לבניו, בשעת אז דאס וואלט גורם געווען אזא (תוס') עבודה וואס איז ניט קיין סיבה מתאימה צו דער גאולה האמיתית?

ו"ל די הסברה בזה (ע"ד החסידות): ס'איז ידוע³⁶ אז מדריגת יעקב איז — אצילות, וואס איז עולם האחדות און

זייער הוספה בעבודת ה' (דורך דעם גילוי הקצ — צו פארזיכערן אז זיי זאלן שטיין אין א מצב פון נאכמער „זכו") ניט געווען „קב שלו" וייערער אן אויפטו: אין דעם וואלט געווען „אריינגעמישט" דער עזר מלמעלה (דער גילוי הקצ): דעריבער איז „נסתלקה ממנו שכינה", בכדי אז די עבודה פון אידן זאל זיין אין א מצב פון סילוק השכינה (און העלם הקצ), ובמילא איז זי בכח עצמם³⁷.

— יעקב האט געוואלט אז מ'זאל וואס שנעלער ארויס פון דעם גלות — עס וועט אפשר פעלן אין שלימות העבודה, דערפאר אבער וועט מען פריער ארויס פון גלות (ובפרט — פון ערות הארץ) און אריין אין דער גאולה האמיתית והשלימה: ו"ל אז דאס איז דער דיוק הלשון „ביקש יעקב לגלות כו'" — (אויך) מלשון בקשה: יעקב האט גע- בעטן ביים אויבערשטן אז עס זאל זיין דער גילוי הקצ, וואס דאס וועט געבן אידן א סיוע בעבודתם און פארזיכערן אז די גאולה וועט קומען שנעלער.

דער אויבערשטער האט אבער גע- וואלט, אז די גאולה זאל זיין בתכלית השלימות — וואס דאס איז פארבונדן דערמיט וואס די עבודה פון אידן איז בשלימות — און דעריבער³⁸ „נסתלקה ממנו שכינה" וואס דאס גיט אן ארט פאר א גרעסערער שלימות אין עבודה, כנ"ל³⁹.

ז. א טיפערער ענין אין דעם:

דאס וואס די שלימות הגאולה קומט

(35) גם י"ל — בכדי שתהי' עבודתם לא בשביל השכר והקדמת הקצ.

(36) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 430 ואילך.

(37) ע"ד מצינו ביצי"מ שבנ"י בקשו להקדימה ולוותר על הרכוש גדול והקביה אמה שצ"ל דוקא ברכוש גדול (ברכות ט, סע"א ואילך).

(38) ראה בכ"ז לקו"ת ויקרא ב, סע"ב ואילך. וראה לקו"ש חט"ז ע' 335 ואילך.

(39) תו"א ס"פ ויצא. לקו"ת צו יו, ב. ובכ"מ. וראה ס' הלכותים (צ"צ) ע' יעקב אות יג.

שם) — וויבאלד אז בא יעקב אליין איז שוין געווען די שלימות ועילוי, וואס האט זיך אויפגעטאן בא בני דורך סתירת הקץ.

ט. אע"פ אז דער אויבערשטער האט געפירט אזוי אז יעקב זאל נישט מגלה זיין דעם קץ לבניו — אבער פון דעם וואס „ביקש יעקב לגלות כו" זייענדיג א מרכבה לרצון העליון (כנ"ל ס"ג) איז פארשטאנדיק, אז דער „ביקש . . לגלות קץ הימיו" איז (אויך דעמאלט) געווען בהתאם צום רצון העליון:

און נאך מער⁴⁵: וויבאלד אז א בקשה פון א צדיק איז זיכער אינה חוזרת ריקם, האט עס זיכער געהאט א פעולה דא למטה, זאת ועוד: וויבאלד דאס איז אריינגעשטעלט געווארן אין תורה (מלשון הוראה), איז עס א הוראה נצחית לכל הדורות —

און ע"ד ווי מען געפינט⁴⁶ ביי משה רבינו, אז אע"פ זיין בקשה „ואתחנן גר" אעברה נא ואראה גר"⁴⁷ — אויפצוטאן ביי אידן רא"י אין אלקות — איז נישט דערפילט געווארן (ווייל אידן דאמאלס זיינען געווען ראוי נאך צו בחי' שמיעה, „ועתה ישראל שמע"⁴⁸), פונדעסטוועגן האט זיין בקשה אויפגעטאן אז ביי אידן זאל זיין דער ענין הרא"י בבחי' מקיף עכ"פ (און ביי יחידי סגולה — אויך בבחי' פנימיות⁴⁹).

„לאחרי הברור"⁵⁰: און וויבאלד אז ביי יעקב'ן איז שוין לאחרי הברור (ובפרט סמוך להסתלקותו, ווען ער איז געווען בתכלית שלימותו⁵¹) — ער האט שוין פארענדיקט שלימות עבודתו און ביי אים איז שוין דא דער „קב שלו" — איז ביי אים דער ענין פון גילוי הקץ פועל נאך א הוספה — תוספת שלימות בעבודתו.

ומהאי טעמא האט יעקב געוואלט מגלה זיין דעם קץ (אויך) לבניו, אנה-נעמענדיק אז אויך בניו זיינען אין דער מדריגה; און ווי די גמרא⁵² איז ממשיך, אז בשעת יעקב האט דערזען אז „נסתלקה ממנו שכינה" (און האט נישט געקענט מגלה זיין דעם קץ לבניו) האט ער גלייך געזאגט⁵³: „שמא חס ושלום יש במשתי פסול"⁵⁴.

ועפ"ז וועט מען אויך פארשטיין די צוויי דיעות (הנ"ל סעיף ב), צי דער קץ איז (אויך) פון יעקב'ן נסתם געווארן, אדער נישט:

דער מדרש זאגט אז „נתכסה (נסתם) ממנו" דער קץ, ווייל דער אויבערשטער האט געוואלט אז אויך יעקב זאל דעמאלט דערהערן די מעלה פון עבודה בכח עצמו, און דערמיט אנווייזן לבניו די מעלה אין זייער עבודה ווען זיי וועלן נישט וויסן דעם קץ:

דעת הש"ס איז, אז „נסתלקה ממנו (נאך) שכינה", און נישט דער קץ (כנ"ל

(40) ראה תו"א ג, א"ב. ובכ"מ.

(41) ראה אגה"ק סי' כח. סידור שער הליג בעומר דש, סעי' ואלך. ועוד.

(42) פסחים שם.

(43) וגם לפי הסיום שם, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד — ה"ז רק „כך", בכ"ף הדמיון (סה"מ קונטרסים ח"ב תלט, ב. וראה תו"א פד, ד, פז, ג).

(44) שיש לפרשו „פסול" בערך „מטת" ומדרגתי.

(45) בהבא לקמן ראה גם לקריש ח"י ע' 170.

(46) ראה בכ"ז בארוכה לקריש ואוה"ת ר"פ ואתחנן. שעה"ת לאדהאמי"צ ח"ב חינוך. ס' הליקוטים

(צ"צ) ע' משה (ע' אתרפ ואלך).

(47) ר"פ ואתחנן.

(48) שם ד, א.

(49) ראה שעה"ת חינוך שם פ"ט ואלך. אוה"ת

שם ע' עת. ריש ע' ק. ע' קח.

התבוננות בזה) גיט א סיוע ועידוד רב אין עבודת ה'.

ווי מען זעט במוחש, אז ווען מ'זאגט א אידן אז „אט אט קומט משיח" און „ווי וואנט משיח נאך" — איז דאס פועל א זירו ווהוספה אין עבודת ה', און א זהירות יתירה יותר אז עס זאל ניט זיין קיין ענין פון „שמא יגרום כו", וואס זאל ח"ו פארהאלטן ביאת המשיח.

ובימינו אלה קומט צו נאך אז ענין: תורת אמת זאגט⁵³ „כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", די גמרא זאגט בפשיטות אז דער קץ איז שוין פון לאנג דא;

מ'דארף נאך האבן⁵⁴ דעם „שעתא חדא"⁵⁵ — דעם „קער"⁵⁶ — פון תשובה, וואס ברענגט „ומיד הן נגאלין"⁵⁷, מיד ממש — „נאו"⁵⁸ — בעגלא דידן.

(משיחות עשרה בטבת וש"פ ויחי תשמ"א)

עד"ז יש לומר ביי יעקבן: דאס וואס „ביקש לגלות את הקץ" האט אויפ-געטאן ביי אידן אז זיי זאלן קענען דער-גרייכן צו גילוי הקץ בדרך מקיף — עבודת ה' אין אן אופן פון חירות מאומות העולם ומהיצר הרע (און ביי יחידי סגולה אויך בפנימיות — וי"ל אז דאס איז וואס כמה מגדולי ישראל (ווי דער רס"ג, רמב"ם וכו')⁵⁹ האבן מחשב געווען קצין⁶⁰).

יוד. און דערפון איז אויך א הוראה פאר אלע אידן לכל הדורות — אז עס דארף זיין דער ענין פון „ביקש . . לגלות . . קץ הימין": א איד דארף וועלן און בעטן⁶¹ אז עס זאל זיין גילוי הקץ, וואס דאס גופא (הבקשה און די

50) יודוע המאמר ואת האלף ושבע — לאדה"ז. וראה תורת שלום ע' 237. וראה הערות הרב מרגליות בשורת מן השמים (ירושלים תשי"ז) סעי'ב שקיבץ הקצין דכריכ מגדולי ישראל. — העירני חכם א' שבס' דבר נצב (להררניצ בראך מקאשוי. ניו. תשל"ח) פ' תולדות ובהר מחשב הקץ לשנת תשמ"ב. 51) משא"כ בנוגע לכל ישראל שאמרוזיל (סנהדרין צו, ב. רמב"ם הל' מלכים פ"ב סה"ב) תיפת עצמן של מחשבי קצין. וראה הראב"ע דניאל יא, למד. אוה"ת (להצ"צ) ג"ך ע' קפג. וראה לקו"ש (חכ"ט) דברים (תשד"מ) בסופו.

52) כנוסח התפלה ג"פ בכ"י (בימות החול) את צמח דוד ענדך מהרה תצמיח. ובכל תפלה — ותחינה ענינו כו'. וראה לקמן ע' 384, 458 ואילך.

53) סנהדרין שם.

54) ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' ריב.

55) זח"א קכט, א.

56) מלשון וישע גו' לא שעה (ראה סה"מ

קונטרסים ח"ב ע' 792. ועוד).

57) רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ה.

58) בגימטריא ז"ל, א"ל הוי' — ראה בארוכה

שיחת ש"פ צו, היתשמ"א.

ויחי ב

דארף מען פארשטיין: ווי שטימט דאס וואָס „יוסף לא ישא״ מיט דעם וואָס שטייט בפירוש אין פסוק, אַז יעקב האָט באַשוואָרן יוסף׳ן „ונשאתני ממצרים״ — אַז דער חיוב פון נשיאת אַרונג של יעקב איז (בעיקר) אויף יוסף, איז לכאורה זיכער אַז ער דארף טאָן אין דעם ככל האפשרי — כולל נשאתני כפשוטה״?

אויך בנוגע צו לוי פאָדערט זיך הסברה: די נשיאת אַרונג העדות ע״י לוי איז דאָך אַן ענין שבעתיד׳ה הרחוק (נאָך דער תקופה פון ועבדום וענו אותם׳ וכו׳), און דערצו רעדט זיך דאָרטן ניט וועגן לוי עצמו נאָר וועגן יוצאי חלציו,

בפרשי הלשון. לא ישא״ ובמדרש. אל יטעון״. ואכ״מ... וראה לקמן בפנים ובהעה 15.

(4) פרשתנו מו, ל.

(5) ראה פנח רזא פרשתנו ג, י״ד בהגהה.

(6) וכלשון רש״י. שהוא עתיד לשאת את הארץ, ועדיו בתנחומא שם. שעתידין לישא את הארץ. אבל בתנחומא באכער ובמדבר׳ שם ליתא, עתיד׳ עתיד׳י, וראה הערה 8.

(7) לך טו, יג.

(8) ול׳ רש״י. שהוא עתיד לשאת״ צ״ל הכוונה על השבט. ועדיו הוא בתנחומא באכער ובמדבר׳ שם (אבל שם, שהוא טעני׳ את הארץ, בלשון הוה). ולפי״ו פ״י. שהוא״ בלוי אינו כפירוש. שהוא מלך״

(***) בנוגע לשינוי הסדר בפרש״י (שינוי הב׳) ה׳ אפ״ל בפשטות דבמדרש מקדים יוסף. שפשוט ומוכן יותר מה שלא יטעון — שהוא מלך. משא״כ לוי שרק (בניו) עתידין לישא את הארץ. ובפרש״י מונה אותם בסדר תולדותם, לוי ואח״כ יוסף. ולכן גם מקדים רש״י מנשה לפני אפרים (אף שבסדר הדגלים (שרש״י מביא) אפרים קודם למנשה — כ׳ הוא בעתיד וזוהי יעקב עצמו הקדים אפרים לפני מנשה (פרשתנו מח, י״ב ובפרש״י שם)). וראה לקמן הערה 66.

(*) בתנחומא שם: לוי אל יטעון (כל׳ יחיד) למה שעתידין (ל׳ רבים) לישא את הארץ (וממשך כל׳ יחיד) ומי שטוען כו׳.

א. אויפן פסוק „וישא׳ו אותו בניו״ — אַז די בני יעקב האָבן געטראָגן יעקב׳ס אַרון „ארצה כנען״ — איז רש״י מבאר׳ דעם סדר ווי זיי האָבן געטראָגן דעם אַרון: „קבע להם מקום ג׳ למזרח וכן לארבע רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן״, און דערנאָך איז רש״י ממשיך, אַז יעקב האָט אָנגעזאָגט: „לוי לא ישא׳ שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא׳ שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם״.

(1) פרשתנו ג, יג.

(2) והוא מתנחומא במדבר יב. תנחומא באכער שם. במדבר׳ פ״ב, ח (והתחלת לשון רש״י. קבע להם מקום״ תוכנה נמצא גם בב״ר פ״ב, ב). והוא בקיצור בפרש״י במדבר׳ ב, ב. ומסיים שם „כדא׳ בתנחומא ב״י ו״ (וראה גם פרש״י הוריות ו, ב: וכן מצינו במדרש תנחומא). וראה הערה הבאה.

(3) בפרש״י פרשתנו כמה שינויים: א) במדרש נזכר תחלה ובפרטיות סדר ומקום טעינת המטה דכל שבט, גם דבנימין אפרים ומנשה (מן המערב), ואח״כ ממשיך „יוסף אל יטעון . . לוי אל יטעון כר״. משא״כ בפרש״י שאינו מזכיר מנשה ואפרים בתחילת הענין, אלא מקדים „לוי לא ישא׳ . . יוסף לא ישא׳, ואח״כ מסיים „מנשה ואפרים יהיו תחתיהם״. ב) במדרש מקדים „יוסף אל יטעון״ לפני „לוי אל יטעון״, ואילו בפרש״י מקדים „לוי לא ישא׳ לפני „יוסף לא ישא׳. ג) במדרש מבאר הטעם „יוסף לא יטעון למה שהוא מלך ואתם צריכים לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון למה שעתידין״. לישא את הארון ומי שטוען את אַרונג של חז׳ העולמים לא ישא אַרונג של מת׳. ואילו בפרש״י מקצר: לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון ויוסף לא ישא שהוא מלך. ד)

(*) כ״ה בתנחומא שם בסדר זה „בנימין אפרים ומנשה״, וכן — נמנו לבסוף. אבל בתנחומא באכער שם ובמדבר׳ שם: אפרים ומנשה ובנימין, ולאח״ז דן אשר ונפתלי יטענו מן הצפון. ולכאורה כצ״ל, כסדרם בהדגלים במדבר׳ ב, ח ואילך.

(**) כ״ה בתנחומא שם. ובתנחומא באכער ובמדבר׳ בשינוי לשון — ראה לקמן הערה 6, 8.